

i llibres | LECTURES**NOVEL·LA** // Recuperaçió d'una obra inèdita i inacabada de Pere Calders

Un rescat innecessari

Als anys 50, Pere Calders (Barcelona, 1912 - 1994) va començar a escriure *La ciutat cansada*, una novel·la que va deixar inacabada i pendent de rescriptura. Se'n conserven pàgines manuscrites i mecanoscrites, que el professor Jordi Castellanos ha sotmès a un procés de fixació filològica. Al pròleg, Castellanos assegura que són pàgines que «no desdiiuen de les del millor Calders». Perquè, certament, aquesta és la qüestió: ¿valia la pena recuperar-les i oferir-les, no pas en una edició crítica per a especialistes, sinó en una col·lecció dirigida al gran públic? Personalment, en tinc dubtes seriosos. No es pot descartar que l'autor també en tingués, ja que va disposar de molts anys per acabar-la i per publicar-la, i no ho va fer.

La ciutat cansada és la història d'una protesta cívica. L'ampliació d'una fàbrica de calculadores comporta el desnonament dels llogaters d'un edifici proper, que decideixen iniciar una caravana reivindicativa que recorre la ciutat. El narrador va resseguint les interrelacions d'uns quants protagonistes de l'esdeveniment, situats en posicions diferenciades, i fins enfrontades. No pot sorprendre

ningú que, ja que no va arribar a madurar, *La ciutat cansada* no hagi envellit bé. S'aprecien brusquedats en les transicions entre escena i escena. La psicologia dels personatges no va més enllà de la bonhomia pusil·lànim o de la maldat gratuïta. Les descripcions són esmussades. El punt de vista és erràtic. La musicalitat de la frase no respon a les exigències dels paladars d'avui dia. No: aquest no és el millor Calders, sinó un Calders vacil·lant, tentinejant, a mig coure.

Afegim-hi que els criteris d'edició són discutibles. L'esforç per mantenir la fidelitat al text original impregna el llibre d'una sensació de descurança. Si un personatge té un cognom durant tot el llibre i cap al final en té un altre, ¿no sembla raonable regularitzar-lo, sobretot tenint en compte que l'autor no va donar el llibre per acabat?

Calders no utilitza una llengua poètica i indomable, sinó que fa l'efecte que s'esforça en va per assolir l'estàndard, ja que cau en els mateixos paranys que molts usuaris, només que en aquesta ocasió ningú ha cregut convenint esmenar-los. Així, el lector topa amb paraules com ara *demés*, *apariència*, *orfelinet*, *clare-*

Pere Calders va començar a escriure *La ciutat cansada* als anys 50.

tat, *peató*, *malsdecap*. És una aportació literària escriure *donguin* en comptes de *donin*? Quan es llegeix el sintagma «els muscles del rostre», resulta inevitable dur-se les mans al cap.

Pere Calders és un autor cabdal en la literatura catalana del segle XX. La seva vindicació de la fantasia publicada en resposta a la consigna del realisme històric llançada per Joaquim Molas no ha perdut gens de vigència. «El realisme és una rara

protesta contra la realitat», escrivia a la revista *Serra d'Or* el 1966. Sense la seva literatura imaginativa, aparentment lúdica, profundament crítica i escèptica, seria impossible entendre algunes manifestacions de la literatura actual, com ara els llibres d'Albert Sánchez Piñol. Però no sabem veure que el rescat de *La ciutat cansada* sigui una aportació positiva.

VICENÇ PAGÈS JORDÀ
[vpages@elperiodico.com]**ASSAIG**

Un grat passeig pel París plurilingüe

PARÍS
Eugeni d'OrsTraducció: Carlos d'Ors i Isabel Lacruz Bassols
Editorial: Funambulista
Pàgines: 248
Preu: 12,95 €

Eugeni d'Ors (1881-1954) en tres idiomes: català (traduït pel seu nét Carlos), francès (traduït per Isabel Lacruz) i espanyol. Un tema: aquell París que durant la primera meitat del segle XX era encara la capital cultural del món; més l'esperit alerta d'un home que sent el cosmopolitisme i la raonada atracció pel que és nou sense desprendre's mai ni de la frivolitat ni del rigor, com a dosi del còctel millor de l'alta cultura.

París es compon de textos difícils de trobar i un inèdit del mestre barceloní. Els primers són glosses d'un jove D'Ors que va arribar a París el 1906 com a corresponent de *La Veu de Catalunya*. El segon és un llibre escrit el 1938 i il·lustrat per Félix Topolski, que quan es volia editar el 1940 va ser prohibit per la Gestapo, tot i que D'Ors passava per ser un distingit franquista que s'havia dissenyat el seu propi uniforme d'«angelòleg». I finalment, articles dels anys 40 publicats en diversos diaris de Madrid.

D'Ors plural (no només en llengües) i convertit en un *flâneur* parisenc que no cessa de meravellar-se del famós cel gris perla i de la capacitat de la ciutat –només de la ciutat– per posar en òrbita d'interès tot el que va a parar a les seves mans. D'Ors juga amb el seu estil àgil i els seus temps curts (encara que el llibre prohibit està escrit en forma de diàleg) per fer una de les coses que més li agradaven: *achampagnar* l'alta cultura, donar-li un toc *pétillant* d'espumós.

Parla de pintura, de moda, de societat, d'estils. Però el que més segueix interessant D'Ors és la seva bilingüe capacitat de crear idees on la raó es torna lleument frívola i la frivolitat més ben entesa (s'hauria de veure si a l'estil Tayllerand) és un brollador, una font gairebé continua d'idees intel·ligents. En tots aquests aspectes –oposats i complementaris– D'Ors havia d'estar més de moda que mai, i certament era aquell París d'abans la ciutat ideal per donar-li marc i rèplica. Una grata passejada.

LUIS ANTONIO DE VILLENA
[ladevillena@elperiodico.com]**NOVEL·LA** // Retorn de Juan Goytisolo a la ficció

Els exilis virtuals

És molt convenient haver llegit *Paisajes para después de la batalla* (1982), lúcida faula sobre la desconcertant proliferació d'immigrants al barri parisenc del Sentier, per entendre millor *El exiliado de aquí y allá*, la nova i inesperada novel·la de Juan Goytisolo (Barcelona, 1931). Inesperada perquè amb *Telón de boca* (2003) semblava haver posat punt final a la seva trajectòria de novel·lista i perquè la publicació de les seves *Obras completas* es diria que ratificava la retirada jubilar. Però ha pogut més la vocació (o advocació) a l'escriptura quan aquesta es converteix en destil·lat dels rums del temps», com diu el narrador a la pàgina 12 seguint la cita de Karl Kraus que serveix de lema al llibre. Uns rums que, per mencio-

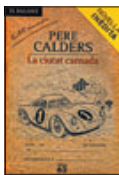
nar-ne alguns, serien la por universal al terrorisme (islamista o no), el control dels ciutadans, la globalització electrònica, les societats multiculturals, el moviment antisistema, la mercantilització de la realitat, la cultura de l'espectacle i la superficialització generalitzada.

Per transformar tot aquest material en ficció, Goytisolo recupera el Monstruo del Sentier, el protagonista –i àlter ego seu– de *Paisajes para después de la batalla*, on acabava els seus dies desmembrat per una carta bomba. A l'enllaçar-se amb aquesta novel·la, *El exiliado de aquí y allá*, en bona lògica –i a això alludeix precisament el títol–, tracta d'un personatge exiliat d'aquest món i de l'altre, en distanciament perfecte i, per tant, situat com a ob-

servador ideal, a qui res ja no pot pertorbar i amb un judici que està arrecarat d'interferències. No obstant, el difunt heroi es troba, còmicament, amb un *Més Aquí* inesperat: un immens cibercafé que li permet reconectar-se virtualment al seu *Més Enllà*, el món dels vius, per investigar el sentit de la seva existència i el de la seva mort. Des d'aquest moment s'enreda en un seguit d'informacions i missatgeria electrònica que recorda un carnaval gadità i on es barregen els prelats de l'Església amb els terroristes, els mafiosos immobiliaris amb certs polítics: «*mièrda que ningú pantalón aguanta*», com resumeix amb rotunditat un dels capítols. Conspiracions, traïcions i impostures, corrupció, coaccions i la revelació que el Sistema necessita l'Antisistema per conservar ben tonificada la musculatura. El seu itinerari pòstum resulta, al cap i a la fi, tan llastimós com el seu itinerari vital narrat a *Paisajes...*, i el Monstruo del Sentier s'emporta, en el seu adéu

definitiu, una fartanera d'absurd, teidi i estúpidesa.

Com passa amb qualsevol obra de Goytisolo des de la impugnació de les convencions realistes a *Don Julián* (1970), amb prou feines hi ha cap argument per resumir, els elements de l'estructura narrativa estan desarticulats i la successió de fragments de text es van connectant mitjançant una veu potent i desdenyosa en què l'humor àcid no impedeix la crítica furiosa. És aquesta veu burleta i seriosa la que s'ha d'escoltar –encara que sigui per dissentir– perquè mai parla per parlar. Encara que en aquesta novel·la, potser ara sí l'última (es tanca amb el capítol *Adiós*), aquesta veu que tan bé ha defensat la dignitat de la literatura moderna, si no la seva fatiga, sí el seu desànim davant els nostres embornats tinglados del més enllà i d'aquest món.

DOMINGO RÓDENAS DE MOYA
[drodenas@elperiodico.com]LA CIUTAT CANSADA
Pere Calders
Editorial: Edicions 62
Pàgines: 232
Preu: 20 €EL EXILIADO DE AQUÍ Y ALLÁ
Juan Goytisolo
Editorial: Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores
Pàgines: 152
Preu: 18 €